

FOGLYOK

Tilos az Á

GELENCSÉR GÁBOR

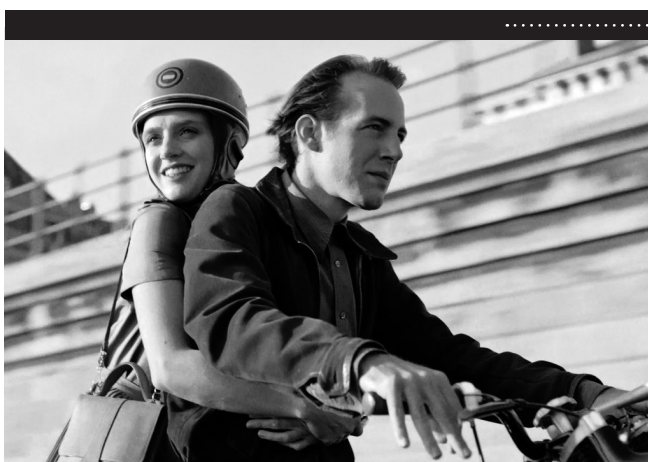
ABSZURD TÖRTÉNET REALISTA STÍLUSBAN AZ ÖTVENES ÉVEKRŐL. AZ OSCAR-DÍJAS DEÁK KRISTÓF ELSŐ EGÉSZ ESTÉS TÉVÉFILMJE.

A *Foglyok* főcímén olvasható felirat – „Igaz történet alapján” – kétszeresen is érvényes a filmre. Michnay Gyula 1951 tavaszán nyolcadmagával megszökött a recski internálótáborból. Neki egyedül sikerült elhagynia az országot – társait egytől-egyik elkapták –, s tőle hallott először a nyugati világ meg a rokonaikról mit sem tudó aggódó családtagok egy része a tábor létéről, illetve az ott raboskodókról, akiknek nevét beolvasták az Amerika Hangja és a Szabad Európa Rádióban. S valós történeten alapul a szökött internáltak utáni hajtóvadászat egyik abszurd esete, amikor Michnay feltételezett bujkálásának helyszínére, egy budapesti lakásba napokra bevette magát az ÁVÓ, amit onnantól fogva senki nem hagyhatott el; az ott élők mellett azok sem, akik ilyen-olyan okból vesztükre becsengettek hozzájuk. Michnay akciójáról már készült játékfilm, Gyarmathy Livia *Szökése* 1997-ben, miután a rendező forgatókönyvíró-társával, Böszörményi Gézával két dokumentumfilmben is feldolgozta a tábor történetét (*Faludy György költő*, 1987; *Recsk 1950–1953 – Egy titkos*

kényszermunkatábor története, 1988). A *Foglyok* voltaképpen a *Szökés* „spinn off”-ja: az ÁVÓ és a „szobafogságra” ítélt lakók nézőpontjából meséli el Michnay sikeres szökésének történetét. A fogalom használata azért is jogosult, mert ahogy Gyarmathy Líviáék az akció- vagy menekülős film zsánerét tárították a politikai témával, Deák Kristóf és forgatókönyvírója, Vörös András is hasonlóképpen tesz, csak ők abszurd szatírákat formálnak a minden abszurditása ellenére igaz történetből.

A *Foglyok* akkor jó, amikor ehhez a műfajhoz tartja magát, ám amikor ettől eltér, nem tudja elkerülni az ötvenes évek-filmek kliséit. Ahogy a kékpaszományosok vernek, miközben azt hajtogatják, nem szívesen teszik, de ez a parancs, az a terror ábrázolásának már elhasznált közhelye. Ám ahogy az ÁVÓ-sok civilben, étlen-szomjan üldögeinek az egyre kaotikusabbá váló, jobb napokat megélt polgári otthonban, abban van valami eredetiség és szellem. Mindaz, ami ebből a valóban abszurd alaphelyzetből fakad, jól működik a filmben. Mivel már az ostromból maradt felesborsót is felszolgálták ebédre, muszáj lemenni vásárolni – a civilben is elég jól azonosítható kísérő társaságában, a sarki fűszeres közönségének nem kis megrökönyödésére. A römipartit ultira kell váltani, mivel az unatkozó hatóság is szívesen beszállna. És így tovább, még számos jól sikerült geg színesíti a történetet. A népes lakótársak közül is a szatirikusan eltúlzott szereplők a legjobbab-

„Abszurditása ellenére igaz”
(Sodró Eliza és Porogi Ádám)

így mindenekelőtt a jóslással foglalkozó albérlő (Vasvári Emese nagyvonalú alakításában), s ebben a kontextusban az egyébként kevésbé eredeti karakterek is működőképeseek, mint a sunyi nyilasból sunyi ÁVÓ-s besúgóvá átvedlő házmeszter (Molnár Levente), vagy a helyzetzen rezignált humorral, bölcs derűvel felül-emelkedő családfő (Fekete Ernő). Az abszurd helyzet azonban nemcsak abszurd szituációkat és karaktereket mozgat a történetben, hanem drámaiakat is, s ezek már jóval erőteljesebbek, hiteltelenebbek. A főhős, a (fél)testvééréért és (egy darabig) kint rekedt kedveséért aggódó ifjúkommunista párttag (Sodró Eliza) valamiféle belső meghasonlottságot, válságot él át a történet hatására; kezdetben gyanakvó, bizalmatlan, mindenáron politikai magyarázatot keres az abszurd szituációra. Ő az egyetlen, akin nyomot hagy a néhány napos fogság „kalandja”: komoly, elgondolkodó arccal hagyja el a lakást, mögötte egy immár öt követő ÁVÓ-s homályos alakjával. Ő továbbra is fogoly marad – ha másképp nem, a lelkiismeretfurdalás foglya.

A többiek viszont annak kezelik a helyzetet, ami: a diktatúra abszurd működés(képtelenség)ének. Deák Kristóf az Oscar-díjas *Mindenki* szellemében ezúttal is a gyerekekre bízta az igazság kimondását, amikor a család kisfia ráébreszti a faarcú ÁVÓ-st, hogy ők nem Gálnak, hanem Gaálnak írják a nevüket. Vagyis eltévesztették a házszámat... S ha ez a kis 'a' betű nem tilos, akkor már az átjárás sem az, csak az eddigiekről ne szóljanak senkinek, kéri nyomtatékosan a nagy Á a kaland szenvedő alanyaitól, még egy utolsót csavarintva a helyzet abszurdításán.

A *Foglyok* a tekintetben mindenképp tanulságos film, hogy míg Buñuelnek Az *öldöklő angyalban* ténylegesen abszurd helyzetet kellett teremtenie a burzsoá társadalom életképtelenségének bemutatásához, addig nálunk, legalábbis az ötvenes években, az ilyesfajta abszurd maga volt a politikai realitás.

FOGLYOK – magyar, 2019. Rendezte: **Deák Kristóf**. Írta: **Vörös András**. Kép: **Gózon Francisco**. Zene: **Balázs Ádám**. Vágó: **Csillag Mano**. Producer: **Osváth Gábor** és **Dreissiger László**. Szereplők: **Sodró Eliza** (Sára), **Szamosi Zsófia** (Ilona), **Fekete Ernő** (Gaál Ernő), **Porogi Ádám** (Gusztai), **Molnár Levente** (Rezső), **Lengyel Ferenc** (Örmester), **Jászberényi Sándor** (Törzsörmester), **Vasvári Emese** (Boris). Gyártó: **Filmfabrique**. A **Duna TV** bemutatója. 100 perc.